Samefolkets dag / Samenes nasjonaldag (6. februar)

I 2012 er Samefolkets dag (6. februar) for første gang en fullt integrert merkedag i Den norske kirkes ordninger. Dette er resultat av vedtak fattet av Kirkemøtet i gudstjenestereformen. Følgende ressurser for markeringen av dagen finnes nå i materialet vedtatt og utgitt i sammenheng med gudstjenestereformen.

- En veiledende tekst om kirkelig markering av Samefolkets dag står i avsnittet *"Hovedgudstjeneste på særskilte dager i kirkeåret"* i ny ordning for hovedgudstjenesten.
- Egne tekstrekker for Samefolkets er dag tatt inn i ny tekstbok.
- Ny kollektbønn / dagens bønn for Samefolkets dag er blant forslagene til nye kollektbønner.
- Sentrale liturgiske ledd på sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk finnes bak i Ordning for hovedgudstjeneste.
- Relevant refleksjonsstoff finnes i veiledningsdelen til gudstjenesteboken under avsnittet *"Bruk av ulike målformer og språk"*.
- I tillegg vil 15 salmer på hvert av de 3 offisielle samiske språk i Norge være med når ny salmebok for Den norske kirke utgis.

Disse ressursene gjengis, - eller henvises til, - i fortsettelsen.

I. VEILEDNING OG REFLEKSJONSSTOFF

Veiledning til den kirkelige markeringen av Samefolkets dag

Samefolkets dag kan markeres i egen gudstjeneste på selve dagen eller i forbindelse med hovedgudstjenesten nærmeste tilliggende søndag.

Aktuelle enkeltpersoner eller samiske miljøer i lokalsamfunnet bør trekkes inn i forberedelsen og gjennomføringen av gudstjenesten.

Lokale forhold avgjør hvordan gudstjenesten legges opp og i hvilken grad samisk språk tas i bruk. Dagens tematikk kan få nedslag i salme- og tekstvalg, preken, forbønn, musikk, symbolhandlinger etc. Som et minimum bør et samisk kyrie synges og dagen tematiseres i forbønnen.

Et utvalg liturgiledd og salmer på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk finnes i henholdsvis Ordning for hovedgudstjeneste og salmebok. (fra Ordning for hovedgudstjeneste)

Bruk av ulike målformer og språk

Språkunderet på pinsedag - at alle hørte apostlene tale om Guds storverk på sine egne tungemål - viser at den kristne kirke fra første øyeblikk har vært en flerspråklig

virkelighet. Språk handler om identitet og tilhørighet. Mange behersker flere språk, men det er på vårt morsmål at vi uttrykker tanker og opplevelser best. Morsmålet er hjertespråket og er knyttet til ethvert menneskes identitet og personlighet. I tillegg er språk uttrykk for vår kulturelle arv og tilhørighet. …

Når samiske språk …får lyde i kirkerommet, styrkes språkenes status i menighet og lokalsamfunn og gir verdighet til dem som er knyttet til disse språkene gjennom morsmål og kulturell arv. (utdrag fra veiledningsdelen til gudstjenesteboken)

II. RESSURSER TIL BRUK I GUDSTJENESTEN

Nedenfor følger forslag på tekster, liturgiledd og salmer som kan brukes i gudstjenesten.

1. Liturgi:

Bak i Ordning for hovedgudstjeneste står følgende liturgiledd på sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk:

- Nådehilsen
- Kyrie
- trosbekjennelsen
- fadervår
- tildelingsord ved nattverd
- velsignelsen

Lulesamisk høymesseliturgi.
http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=94232

Sørsamisk høymesse – prøveliturgi:
http://www.kirken.no/nidaros/index.cfm?id=24025

Nordsamisk høymesseliturgi.
http://www.kirken.no/?event=doLink&famID=127404

2. Kollektbønn (gudstjenestereformen)

Norsk bokmål
Gud, vår skaper,
du som dømmer folkene med rettferd, vi ber deg:
La alle kjenne glede over sitt folk, sin arv og sine forfedres land.
Bevar og led samefolket og gi alle jordens små og store folk
et verdig liv i rettferd og fred.
Treenige Gud, Deg være ære i evighet.
Amen

Sørsamisk
Jupmele, mijjen sjugniedæjja

gie staeriesvoetesne åålmegidie dööpmh, dutnjien rohkelibie.
Baajh fïereguhtem aavoedidh jïjtse almetjistie, aerpeste jïh maadth-dajveste.
Vaarjelh jïh vuesehth saemide gogkoe vaedtsedh.
Baajh veartenen åålmegh staeriesvoetesne jïh buerielaakan veasodh.
Aehtjie, Baernie jïh Aejlies voejken,! Dov lea earoe ihkuvasse.
Aamen

Lulesamisk
Foreligger innen 31. januar.

Nordsamisk
Ipmil, sivdnideaddjámet,
don guhte dubmet álbmogiid vuoigatlaččat, mii rohkadallat dus:
Divtte buohkaid illudit iežaset álbmoga, kulturárbbi ja máttuid eatnamiid dihtii.
Várjal ja láide sámi álbmoga, ja atte buot eatnama uhca ja stuora álbmogiid
árvvolaš eallima vuoigatvuođas ja ráfis.
Golbmaoktalaš Ipmil, Dutnje lehkos gudni agálaččat.
Amen

3. Tekster

Dersom den kirkelige markeringen av Samefolkets dag holdes 6. februar anbefales det at tekstene i den nye tekstboka benyttes. Dersom markeringen innlemmes i søndagens gudstjeneste 5. februar kan søndagens tekst benyttes.

2. tekstrekke - Samefolkets dag:
Salme 126,1-6 Så med tårer, høste med jubelrop
Fil 4,4-9 Gled dere i Herren
Matt 22,34-40 De to store bud

Ikke alle tekster er oversatt til de samiske språk. Nedenfor gjengis de tekstene som foreligger.

Sørsamisk:
Fil. 4, 4-9
4 Aavoedidie ikth Jupmielinie. Aaj vihth jeahtam: aavoedidie. **6** Aellede tjoeperdh, juktie gosse tjåarvode jïh rohkelidie, gijhtede dellie Jupmelem jïh baajede satnem åadtjodh daejredh maam vaajtelidie. **7** Dellie Jupmelen raeffie, mij sagki stuerebe gaajhkijste mijjen åssjalommesijstie, edtja dijjen vaajmojde jïh dijjen åssjalommesidie Jeesus Kristusisnie vaarjelidh. **8** Jïh dellie viellemh: Dam maam saatnan lea, dam maam vyörtegs, reaktoe jïh tjielke, dam maam iehtsemes jïh ussjedammes, gaajhkem bueriem jïh gaajhkem maam gaarmerdes lea, dam edtjede evtiedidh. **9** Dam maam manneste leereme jïh dam maam dåastoehtamme, govleme jïh vuajneme, dam edtjede darjodh. Dellie raeffien Jupmele dijjine.

Matt 22,34-40

34 Gosse farise´erh govlin guktie Jeesuse sadduke`eridie magkaldahteme, dellie dah tjåanghkenin. **35** Akte dejstie tjaalege-ååhpetjijstie sæjhta Jeesusem gïehtjelidh: **36** "Åejvie, mij båvrojde stööremes?" **37** Jeesuse vaestede: "Datne edtjh Åejviem, jïjtjedh Jupmelem, abpe jïjtjedh vaajmoste, abpe jïjtjedh sealoste jïh abpe jïjtjedh jiermeste iehtsedh. **38** Daate båvroe lea dïhte stööremes jïh dïhte voestes. **39** Akte mubpie båvroe seamma stoere: Datne edtjh jïjtjedh lïhkemassem iehtsedh guktie jïjtjemdh eahtsah. **40** Abpe båvroegærja jih profeth dejstie göökte båvrojste guadtalgieh."

Lulesamisk:

Salme 126, 1-6:

Gå Härrá Sionav vuorbbáj jårggålij,
de gájkka midjij lij niehkon:
tjajmadijma, ávos lávludijma,
sjålle mijá báksimijs badjánij.
De javllin álmmugij gaskan:
Härrá sidjij stuorijt dagáj!
Härrá midjij stuorijt dagáj,
ja danen lijma ávulattja.
Härrá, mijá oasev jårggåla,
nåv gåktu hekkav Negeva jågåjda vattá.
Gudi gadnjalij sáddjiji
sjållårdalá sájov tjuohppi.
Tjiero vádtsi sáddjiji,
sjållårdalá båhti gimpojt guotte.

Fil 4, 4-9

4 Avvudallit agev Härrá sinna. Ájn akti sidáv javllat: ávvudallit. 5 Vuojnnisa gájkka almatja man gierddisa lihpit. Härrá le lahka. 6 Allit masstak måråsta, ájnat råhkådaládijn Jubmelav gijttit ja sunji diededihtit gájkka dijá sávadisájt. 7 Jubmela ráfe, mij le mijá jiermijs ienep, várjjalus dijá vájmojt ja ájádusájt Kristus Jesusin. 8 Ja de vil, muv vielja: mujttit gájkka, mij le duohta, guddnen aneduvvam, duolla ja rájnas, manna le iehttsemárvvo ja guddnedimárvvo, gájkka mav buorre dáhpen gåhttju ja gájkka mij rámpov ánssit. 9 Dahkit mav lihpit oahppam ja duosstum, gullam ja vuojnnám muv lunna. Lehkus de ráfe Jubmel dijájn.

Matt 22, 34-40

34 Gå farisea gullájin gåktu Jesus lij saddukeajs njálmev buodum, de tjåhkanin, 35 ja muhtem láhkaoahpes sidáj suv gähttjalit gatjáda: 36 “Åhpadiddje, mij le lága budájs stuorámus?” 37 Sunji vásstedij: *“Galgá Härráv, Jubmelat iehttset ålles vájmostat, ålles sielostat ja gájkat jiermestat.* 38 Dát lea stuorámus ja vuostasj budá. 39 Dan maŋŋel le nubbe, mij le avtalágásj tjerdas: *Galga guojmát iehttset nåv gåk ietjat.* 40 Dá guoktá budá libá åbbå lága ja profehtaj vuodo.”

Nordsamisk:

Salme 126, 1-6:

Go Hearrá jorgalii Siona oasi,
de mii leimmet dego niegadeaddjit.
2 Dalle min njálbmi lei dievva boagusteamis,
min njuovčča ávvučuorvasis.
Dalle dadje álbmogiid gaskkas:
Stuorra daguid lea Hearrá dahkan dáidda.

3 Duođaid, stuorra daguid lea Hearrá dahkan midjiide,
ja mii šattaimet illui.
4 Jorgal min oasi, Hearrá, dego Negeva jogažiid.
5 Sii guđet gilvet čierrumiin
láddjejit ávvučuorvasiiguin.
6 Čieru sii mannet gilvit gortniset,
ávvudemiin sii máhccet gordnegihput salas.

Fil. 4, 4-9
4 Illudehket álelassii Hearrás! Vel oktii cealkkán: Illudehket! **5** Dovdoset buot olbmot ahte dii lehpet láđđásat. Hearrá lea lahka! **6** Allet ane morraša mastege! Buktet baicca buot dárbbuideattet ovdan Ipmilii rohkadallamiin ja ánodemiin giitevašvuođain! **7** De Ipmila ráfi, mii manná buot jierpmi badjel, várjala din váimmuid ja jurdagiid Kristus Jesusis. **8** Loahpas, oskuguoimmit: Váldet vuhtii buot dan mii lea duohta, gudnálaš, riekta ja buhtis, buot dan mii lea ráhkistan ja gudnejahttin veara, juohke buori dábi ja buot mii ánssáša rámi! **9** Dahket dan maid lehpet oahppan ja vuostáiváldán, oaidnán ja gullan mus. De ráfi Ipmil lea dinguin.

Matt. 22, 34-40
Go farisealaččat gulle ahte Jesus lei buđđon saddukealaččaid njálmmi, de sii čoahkkanedje. **35** Muhtun sis, muhtun láhkadovdi, hálidii geahččalit su ja jearai: **36** «Oahpaheaddji, guhtemuš báhkkon lea lága stuorimus báhkkon?» **37** Son vástidii: «Don galggat ráhkistit Hearrá Ipmilat oppa váimmustat ja oppa sielustat ja oppa mielastat. **38** Dát lea stuorimus ja mávssolaččamus báhkkon. **39** Muhto nubbi lea seammá stuoris: Don galggat ráhkistit lagamuččat nugo iežat. **40** Dán guovtti báhkkoma alde orru oppa láhka ja profehtat.»

4. Forbønn:

Nedenfor finnes forslag til forbønnsledd på norsk, sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk utarbeidet av Samisk kirkeråd.

Et helhetlig forslag til forbønn på norsk og nordsamisk finnes dessuten på Nord-Hålogaland bispedømmes hjemmesider: http://www.kirken.no/nord-haalogaland/doc/Forslag%20til%20forbønn%20Samefolkets%20dag%202009.doc
Merk at bønnen var utarbeidet i 2009 og at enkelte konkrete bønneledd kan være uaktuelle.

Norsk
Herre, vår Gud, vi takker deg for det samiske folk [vårt folk] og deres[våre] tradisjoner og for de landområder der de [vi] har hatt nok til livets opphold.

Gi oss alle vilje og visdom til å ta vare på alt det gode vi har fått i arv fra våre forfedre. Vi ber i dag særskilt for de samiske primærnæringene og deres muligheter til å høste av naturens gaver på land og hav. Vi ber for dem som opplever uro for framtida på grunn av store tap til rovdyra, og for ungdommen som føler usikkerhet. Vi ber også for fjordfolkets mulighet til å høste av det som havet gir. Lær oss å forvalte dine gaver rett. Det ber vi om i Jesu navn.

Sørsamisk

Åejvie, mijjien Jupmele, datnem gijhtebe mijjen almetji åvteste, mijjen vuekiej jïh dajvi åvteste gusnie åadtjobe årrodh jïh gaajhkem jieliemasse åadtjodh.

Vedtieh syjhtedem jïh vijsiesvoetem guktie vaarjelibie gaajhkem bueriem maam libie eerpeme mijjen maadtojste. Rohkelibie: vedtieh saemien jieleme-dårrehtimmide nuepieh eatnamistie jïh jaevrijste gaajhkem jielemasse åadtjodh. Rohkelibie dej åvteste gïeh aerhkie leah båetije biejjiej åvteste juktie vaejsjieh jeeluvistie rebpieldieh jïh noeregi åvteste gïeh aerhkie leah. Rohkelibie dej åvteste gïeh mearoen baalte årroeminie guktie dah mearoste beapmoeh åadtjoeh. Vuesehth guktie edtjebe dov buerie vadtesidie staerieslaakan vaarjelidh. Dan bïjre rohkelibie Jeesusen nommesne.

Lulesamisk
Hærrá Jubmel, gijttep duv sáme álmmuga [mijá álmmuga] ja sijá [mijá] dábij åvdås ja daj duobddágij åvdås gånnå sij [mij] li[p] bierggim.

Vatte midjij gájkajda sidodav ja vijsesvuodav váj várajda vålldep gájkka buorev majt lip ietjama ájttegijs árbben oadtjum. Uddni sierraláhkáj råhkådallap sáme vuodoæládusáj åvdås ja sijá máhttelisvuodaj åvdås nuoren ja aj gátten bierggit. Råhkålip sijáj åvdås gudi boahtteájges mårråhi urudisáj diehti, ja nuoraj åvdås gudi juorruli. Råhkådallap aj vuodnaårrij åvdås váj sij bessi nuores tjuohppat. Åhpada mijáv váj vuogas láhkáj duv vattáldagájt håldadip. Dav råhkådallap Jesusa namán.

Nordsamisk
Hearrá, min Ipmil, mii giitit du sámi álbmoga (min álbmoga ja sin (min) árbevieruid ovddas ja guovlluid ovddas gos sii (mii) leat viežžan birgejumi.
Atte midjiide buohkaide dáhtu ja viissisvuođa atnit vára buot buriin maid min máttarváhnemat leat midjiide addán árbin. Mii rohkadallat erenoamážit sámi vuođđoealáhusaid ovddas ja vejolašvuođa háhkat birgejumi luonddu valljodagain sihke eatnamis ja ábis. Mii rohkadallat sin ovddas geat boraspiriid speadjamiid dihte vuorrástuvvet boahtteáiggi dihte, ja nuoraid ovddas geat dovdet eahpesihkarvuođa. Mii rohkadallat maid buohkaid ovddas geat ásset vuonain ja vižžet birgejumi das maid mearra addá. Oahpat min geavahit du attáldagaid rievttes láhkái.
Dan rohkadallat mii Jesusa nammii.

Fader vår:

Sørsamisk:
Aehtjie mijjen guhte leah Elmierijhkesne.
Baajh dov nommem
aejliestovvedh. Baajh dov rijhkem
båetedh. Baajh dov syjhtedem
eatnamisnie sjidtedh guktie Elmierijhkesne.
Vedtieh mijjese daan
biejjien mijjen fierhten-beajjetje
laejpiem. Luejhtieh mijjeste maam
mijjieh meadteme guktie mijjieh
luejhtebe dejstie guhth mijjese
meadteme. Aellieh luejhtieh mijjem
giehtjelimmij sijse, valla vaarjelh

mijjem bahheste. Juktie rijhke lea dov,
faamoe jih earoe ihkuven aajkan.
Aamen.

Lulesamisk:
Áhttje mijá guhti le almen.
Ájlistuvvus duv namma.
Båhtus duv rijkka. Sjaddus duv sidot gåk
almen, nåv aj ednamin.
Vatte midjij uddni mijá bäjvvásasj lájbev.
Ja luojte midjij suttojdimme ándagis, nåv
gåk mij aj luojttep mijá velgulattjajda.
Ja ale mijáv gähttjalibmáj lájddi, ájnat
várjjala mijáv bahás. Juhte duv le rijkka
ja fábmo ja herlukvuohta
ihkeven ájggáj.
Amen.

Nordsamisk:
Áhčči min,
don guhte leat almmis. Basuhuvvos du
namma. Bohtos du riika. Šaddos du
dáhtu, mo almmis nu maiddái eatnama
alde. Atte midjiide odne min
beaivválaš láibámet. Ja atte midjiide
min suttuideamet ándagassii nugo
maiddái mii ándagassii addit min
velggolaččaidasamet; ja ale doalvvo
min geahččalusa sisa, muhto beastte
min bahás eret. Dasgo du lea riika ja
fápmu ja gudni agálašvuhtii!
Amen.

5. Salmer

Nord-, lule-, sørsamisk og norsk:

- Herre, signe du og råde (NoS:599)
Sálbmagirji: 76 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirjje: 52 (lulesamisk)
Salmer 1997: 278 (sørsamisk)

(Sørsamisk omdiktning av Måne og sol)
Salmer 1997: 282 (sørsamisk)
Sálbmagirji II: 766 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirjje: 13 (lulesamisk)

- Vær meg nær, o Gud (NoS:389)
Sálbmagirji II: 526 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirjje: 142 (lulesamisk)

Teksten på sørsamisk kan bestilles ved henvendelse til Kirkerådets Materiellekspedisjon

- Deilig er jorden (NoS:56)
Sálbmagirji II: 376 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirjje: 203 (lulesamisk)
Salmer 1997: 283 (sørsamisk)

- Laudate omnes gentes (Salmer 1997:230)
Sálbmagirji II: 508 (nordsamisk)
Julevsáme Sálmmagirjje: 223 (lulesamisk)
Teksten på sørsamisk kan bestilles ved henvendelse til Samisk kirkeråd, epost: ahj@kirken.no

6. Samefolkets sang

Samenes nasjonalsang på nordsamisk kan lastes ned på følgende linker:

http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?MId1=1&AId=45&back=1&sprak=samisk

http://nn.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1mi_soga_l%C3%A1vlla

På Sametingets hjemmeside er det også lydfil så man kan høre sangen sunget på nordsamisk. Den nordsamiske teksten er pr. i dag lettere tilgjengelig på wikipedias link.

7. Generell info om Samefolkets dag / Samenes nasjonaldag

Sametinget: http://www.samediggi.no/artikkel.aspx?MId1=1&AId=43&back=1

Lykke til med den kirkelige markeringen av 6. februar!